

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 15 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan pidennettäväksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetussa laissa korvaushakemusten jättämiselle asetettua määräaika. Ehdotuksen mukaan korvausta rikoksella aiheutetusta vahingosta

olisi haettava valtiokonttorilta kymmenen vuoden kuluessa rikoksen tekemisestä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/73, jäljempänä rikosvahinkolaki) mukaan vahingon kärsineellä on oikeus saada valtion varoista korvaus hänelle rikoksella aiheutetusta henkilövahingosta. Esi-
nevahingon kärsineellä on oikeus korvaukseen vain, jos vahingon on aiheuttanut lain 8 §:ssä tarkoitettu laitoshoidokki.

Korvausta on lain 15 §:n mukaan haettava valtiokonttorilta kahden vuoden kuluessa siitä, kun hakija sai rikoksesta tiedon, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa rikoksen tekemisestä. Erityisestä syystä valtiokonttori voi ottaa tutkittavakseen myöhemminkin tehdyn hakemuksen. Rikos- tai korvausasiaa koskeva oikeudenkäynti ei vaikuta lain 15 §:ssä säädettyyn korvaushakemuksen määräaikaan. Kahden vuoden määräaika lasketaan siis tuomioistuinmenettelystä huolimatta aina siitä, kun rikoksen uhri sai rikoksesta tiedon.

Hyvin yleinen käsitys on se, että korvausta valtiolta ei voida hakea ennen kuin tuomioistuin on ratkaissut korvausasian. Rikosten uhrin eivät aina ole saaneet asiasta oikeaa tietoa edes esitutkintaviranomaisilta tai oikeudenkäyntiavustajiltaan. Rikoksen esitutkinta, syytehar-
kinta ja tuomioistuinkäsittely kestävät usein

niin kauan, että korvaushakemuksen jättämiselle asetettu kahden vuoden määräaika on kulunut umpeen ennen kuin käsittely on päätynyt. Valtiokonttori ja vakuutusosasto ovat ratkaisukäytännössään katsoleet, että tuomioistuinkäsittelyn viivästyminen ei ole lain 15 §:ssä tarkoitettu erityinen syy, jonka perusteella kahden vuoden määräajan jälkeen tehty hakemus voitaisiin ottaa tutkittavaksi.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti jo vuonna 1977 valtioneuvostolle osoitetussa kirjeessään huomiota niihin väärinkäsityksiin ja oikeudenmenetyksiin, joita hakemuksen jättämisaikaa koskevat rikosvahinkolain säännökset olivat aiheuttaneet kansalaisille.

Vuonna 1982 voimaan tulleella rikosvahinkolain muutoksella hakemuksen jättämiselle asetettua määräaika pidennettiin yhdestä vuodesta nykyiseen kahteen vuoteen. Samalla säädettiin, että kahden vuoden määräajan jälkeenkin tehty hakemus voidaan erityisestä syystä ottaa tutkittavaksi. Lainmuutoksen vuoksi määräajan laiminlyöminen perusteella hylättyjen hakemusten lukumäärä väheni merkittävästi. Viime vuosina lain 15 §:n perusteella hylättyjen hakemusten lukumäärä on kuitenkin jälleen voimakkaasti kasvanut.

Tilastotietojen mukaan valtiokonttori antoi vuonna 1994 osaratkaisun tai lopullisen pää-

töksen kaikkiaan 5034:ssä korvausasiassa. Hylkääviä päätöksiä annettiin 1221, joista 260 päätöstä eli noin 21 prosenttia kaikista hylkäävistä päätöksistä perustui rikosvahinkolain 15 §:ssä asetetun määräajan laiminlyömiseen. Vuonna 1993 vastaava prosenttiluku oli 16. Vuonna 1992 joka kolmas hylkäävä päätös johtui määräajan laiminlyömisestä.

Lain 15 §:n mukainen lyhyt kahden vuoden määräaika ei ole rikosvahinkoasioiden käsittelemiseksi välttämätön. Koska korvauksen saamisen edellytykset tutkitaan yleensä tuomioistuinasiaakirjojen perusteella, ei asian selvittämisen kannalta ole olennaista merkitystä sillä, kuinka pitkä aika rikoksen tekemisestä on kulunut.

Esityksessä ehdotetaan korvaushakemusten jättämiselle asetettua määräaika pidennettäväksi 10 vuoteen, joka on yleinen vahingonkorvausvaatimuksen vanhentumisaika. Määräaika laskettaisiin hakemuksen perusteena olevan rikoksen tekemisestä. Merkitystä ei olisi enää sillä, koska uhri on saanut tiedon rikoksesta. Määräajan alkamisajankohdan muutos ei yleisesti ottaen vaikuttaisi määräajan laskemiseen henkilövahinkoihin perustuvissa korvausasioissa, koska rikoksen uhrin saavat niistä aina heti tiedon.

Voimassa olevan lain mukaan määräajan jälkeenkin tehty hakemus voidaan erityisestä syystä ottaa tutkittavaksi. Ehdotuksen mukaan myöhässä tehty hakemus on otettava tutkittavaksi, jos siihen on erityinen syy. Lainkohdassa tarkoitettu erityinen syy on olemassa esimerkiksi silloin, kun rikos on kohdistunut pieneen lapseen tai muuhun sellaiseen henkilöön, joka ei ole rikoksen tekohetkellä ymmärtänyt teon merkitystä ja joka ei ole voinut ikänsä tai henkisen tilansa sekä hänen ja rikosentekijän välisen riippuvuussuhteen takia hakea ajoissa korvausta.

2. Esityksen vaikutukset

2.1. Taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksen mukaan valtiokonttorin olisi hakemuksesta otettava uudelleen tutkittavaksi sellaiset vuoden 1990 jälkeen tehtyihin rikoksiin perustuvat korvausasiat, joissa on annettu hylkäävä päätös voimassa olevan rikosvahinkolain 15 §:n nojalla vuoden 1992 jälkeen.

Valtiokonttori on omien tilastojensa mukaan

hylännyt rikosvahinkolain 15 §:n nojalla vuosina 1993—1994 yhteensä 342 hakemusta. Merkittävä osa vuonna 1993 hylätyistä hakemuksista on perustunut ennen 1 päivää tammikuuta 1991 tehtyyn rikokseen, joten ne eivät voisi tulla uudelleen käsiteltäviksi ehdotetun lain perusteella. Kaikki uudelleen tutkittavaksi otettavat korvaushakemukset eivät myöskään johtaisi korvauksen maksamiseen, koska hakemus saatettaisiin hylätä muulla perusteella.

Korvauksia suoritettaisiin uuden korvaushakemuksen johdosta arviolta 100—150 sellaisessa asiassa, joissa hakemus on hylätty voimassa olevan lain nojalla. Koska hakijoille suoritettujen keskimääräiset korvaukset ovat viime vuosina vaihdelleet noin 5 000 markasta runsaaseen 7 000 markkaan, voidaan varovaisesti arvioida, että uudelleen tutkittavien korvaushakemusten perusteella maksettavien korvausten suorittaminen aiheuttaisi valtiolle noin 500 000—1 000 000 markan lisäkustannuksen.

Valtiokonttorin tutkittavaksi saattaa määräajan pidentämisen vuoksi tulla jonkin verran sellaisiakin korvausasioita, joissa korvausta ei määräajan laiminlyömisestä vuoksi ole aikaisemman lain nojalla lainkaan haettu.

Lain voimaantumisen jälkeen valtiokonttorille tulevien korvaushakemusten osalta ehdotetun muutoksen vaikutuksia on vaikeata arvioida, koska hakemusmäärät ovat viime vuosina nousseet voimakkaasti. Jos korvaushakemusten määrän oletetaan pysyvän ennallaan, korvauksia maksettaisiin ehdotuksen toteutuessa vuosittain arviolta 100—120:ssä sellaisessa korvausasiassa, joissa voimassa olevan lain 15 §:n nojalla tehtäisiin hylkäävä päätös. Valtiontalouden kannalta tämä merkitsisi arviolta 500 000—800 000 markan vuotuisia lisäkustannuksia.

2.2. Henkilöstövaikutukset

Esitykseen sisältyvien ehdotusten toteutuessa valtiokonttorin käsiteltäväksi tulisi arviolta 200 ennen lain voimaantuloa käsiteltäviä korvausasiaa, joissa on annettu hylkäävä päätös. Tästä aiheutuvasta työmäärän lisääntymisestä pyritään huolehtimaan sisäisin henkilöstöjärjestelyin. Työmäärän lisääntyminen saattaa jonkin verran pidentää korvaushakemusten keskimääräistä käsitteilyaikaa.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriön 28 päivänä helmikuuta 1995 asettamassa työryhmässä, jonka tehtävänä on laatia tarpeelliset säädösehdotukset rikosvahinkolain soveltamisessa havaittujen epäkohtien poistamiseksi. Työryhmässä ovat edustettuina valtiokonttori, Suomen Asianajajaliitto, useiden järjestöjen yhdessä ylläpitämä Rikosuhripäivystys sekä Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n alainen Raiskauskriisikeskus Tukinainen.

Esityksestä on saatu lausunto valtiokonttorilta. Lausunnossa pidettiin ehdotettua muutosta rikosvahinkojen korvausjärjestelmän kannalta perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Ehdotuksen mukaan uutta kymmenen vuoden määräaikaa sovellettaisiin kaikkiin korvausasioihin, jotka perustuvat vuonna 1991 tai sen jälkeen tehtyihin rikoksiin. Edellä sanottuun rikokseen perustuva korvausasia voitaisiin saattaa valtiokonttorin tutkittavaksi, vaikka siinä on nyt voimassa olevan lain 15 §:n nojalla annettu määräajan laiminlyömiseen perustuva hylkäävä päätös.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain 15 §, sellaisena kuin se on 13 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (133/87), seuraavasti:

15 §

Korvausta on haettava kirjallisesti valtiokonttorilta kymmenen vuoden kuluessa rikoksen tekemisestä. Erityisestä syystä valtiokonttorin on otettava tutkittavakseen myöhemmin tehty hakemus.

Tätä lakia sovelletaan korvaushakemukseen, joka perustuu 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen tehtyyn rikokseen. Tällaiseen rikokseen perustuva hakemus, joka on hylätty aikaisemman lain 15 §:n nojalla, voidaan aikaisemman päätöksen estämättä saattaa uudelleen valtiokonttorin tutkittavaksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 _____ .

Helsingissä 24 päivänä toukokuuta 1995

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Sauli Niinistö*

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain 15 §, sellaisena kuin se on 13 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (133/87), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

15 §

Korvausta on haettava kirjallisesti valtiokonttorilta kahden vuoden kuluessa siitä, kun hakija sai rikoksesta tiedon, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa rikoksen tekemisestä. Erityisestä syytä valtiokonttori voi ottaa tutkittavakseen myöhemminkin tehdyn hakemuksen.

Ehdotus

15 §

Korvausta on haettava kirjallisesti valtiokonttorilta *kymmenen* vuoden kuluessa rikoksen tekemisestä. Erityisestä syystä *valtiokonttorin on otettava* tutkittavakseen myöhemminkin *tehty hakemus*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan korvaushakemukseen, joka perustuu 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen tehtyyn rikokseen. Tällaiseen rikokseen perustuva hakemus, joka on hylätty aikaisemman päätöksen estämättä saattaa uudelleen valtiokonttorin tutkittavaksi.
